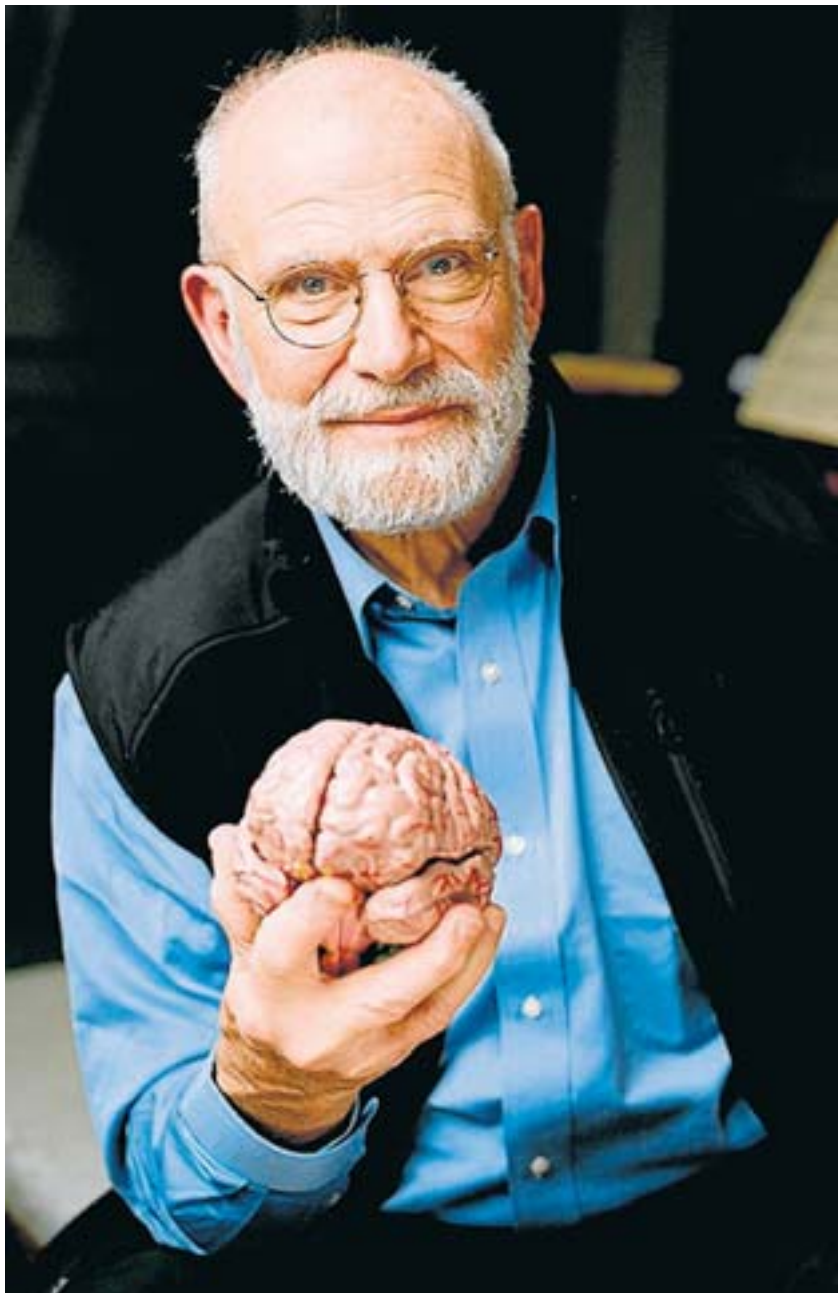

Autobiografia d'un neuròleg literat

OLIVERSACKS.COM

EN MOVIMIENTO
OLIVERSACKS
ANAGRAMA
TRADUCCIÓ
DE DAMIÀ ALOU
390 PÀG. / 21,90 €

PERE
ANTONI
PONS

En movimiento. Una vida, del doctor Oliver Sacks (1933-2015), no és l'autobiografia d'un neuròleg que per una casualitat més o menys afortunada i justa va tenir molt d'èxit en la faceta de divulgador científic, com a autor de llibres tan rigorosos i alhora tan amens com *L'home que va confondre la seva dona amb un barret*. És l'autobiografia, sobretot, d'un neuròleg escriptor. És a dir, d'un home que, de jove, va sentir-se posseït per una doble vocació aparentment antagònica –curar malalts i contar històries– que ell va saber fondre amb uns resultats doblement brillants. La incandescent meticulositat amb què el doctor Sacks descriu els símptomes d'una patologia insòlita i el tractament inventiu amb què l'afronta és molt similar a la que fa servir per explicar la seva passió narradora, les idees i les experiències que l'han impulsat a escriure els seus nombrosos llibres i les freqüents traves creatives que ha hagut de superar. Tot plegat, no cal dir-ho, ha sigut –i és– una garantia tant per als seus pacients com per als seus lectors. En general, Sacks suscita aquella forma imponent de respecte propi dels científics humanistes que han sabut orientar la saviesa d'una manera útil i humanament beneficiosa i que, a més, han sigut capaços d'explicar-ho amb gràcia i en primera persona.

Qui només conegui el doctor Sacks pels seus llibres i per algunes fotografies –on se'l veu rialler, venerablement vestit amb una bata blanca que fa conjunt amb la barba també venerablement blanca– s'emportarà més d'una sorpresa en llegir *En movimiento*. No pel que conta sobre els seus orígens a l'Anglaterra dels anys 30, 40 i 50, que són quasi arquetípics: un pare i una mare que són metges, que inculquen als fills un intens i tentacular amor pel coneixement –molt propi de les famílies jueves–, que els estimulen i els donen la millor educació possible i que els empenyen a perpe-

tuar la vocació. Fins aquí, dèiem, tot és relativament previsible. El que ja no ho és tant, de previsible, és la descoberta de la pròpia homosexualitat i tot el que això desencadena: el rebuig que els pares li mostren quan els explica la seva condició sexual –un rebuig que no impedeix que es continuï estimant tota la vida–, la rigidesa social i moral en què se sent atrapat en la conservadora Anglaterra de l'època i la decisió d'anar-se'n al país on més possible era ser lliure durant els anys 60 del segle passat: els Estats Units d'Amèrica.

Ombra i dramatisme

Tot i que abans ha fet un parell de viatges iniciàtics importants –a un quibuts de Haifa i a Amsterdam–, és a partir de quan s'instal·la als EUA que Sacks comença a viure d'una manera turmentosa i productivament plena. Tot i l'aparença bonhomiosa, i a pesar dels molts èxits acumulats, Sacks es revela, en aquest llibre, com un home ple de racons d'ombra, carregat amb un bon sac d'episodis dramàtics: tan tímid que a penes ha gaudit del sexe; addicte, de jove, a les amfetamines, i amb una necessitat compulsiva de posar-se al límit –els llarguíssims viatges amb moto, els esforços autopunitius de l'halterofília–; amb una dedicació absorbent a la feina que sovint ha sigut puntejada per conflictes amb mentors i amb col·legues envejosos... Tots aquests racons d'ombra, però, tenen un contrapunt lluminós: la voluntat de recuperar la dimensió humana de la medicina, de recordar que rere cada cas clínic hi ha una història humana.

Com és de suposar, per les pàgines de *En movimiento* desfilen molts personatges de categoria: el poeta Auden, els actors De Niro i Williams i genis científics de la talla de Francis Crick, Stephen Jay Gould i Gerald Edelman. En resum, l'entreteniment substancial i instructiu dels millors llibres de Sacks també amara la seva autobiografia. No se m'acut un elogi millor per dedicar-li. ♦♦

La Praga de tots

DAMIÀ
ALOU

És curiós, però el breu país que van formar els txecs i els eslovacs després de la Primera Guerra Mundial ha sigut sotmès als avatars d'un calendari particularment capritxós. La formació de Txecoslovàquia com a país –després de l'enfonsament de l'Imperi Austrohongarès– va tenir lloc l'any 1918. Exactament vint anys després, el 1938, l'anomenat Pacte de Munic, va propiciar l'anul·lació de la flamant independència del nou estat, sotmès a la voracitat criminal d'Adolf Hitler. Una dècada després, el 1948, els comunistes van ocupar el poder a Praga i van abolir la “democràcia burgesa”. I després vindria l'experiment d'Alexander Dubček, que va propiciar el “socialisme amb rostre humà” en la segona meitat dels anys 60. ¿Quan va acabar aquest malaguanyat intent de reformar el comunisme d'arrel so-

viètica? Efectivament, l'any 1968, amb l'entrada de les forces del Pacte de Varsòvia al país rebel.

D'una manera o altra, cada deu o vint anys la història txecoslovaca es va veure sotmesa a convulsions insuperables. Per això, molt probablement, els prohoms del règim comunista van sospirar fonamentalment quan el rellotge va fer sonar l'última campanada de l'any 1988! Pretensió vana, però. La història, tot i que amb retard, hi arribava: l'any següent, al novembre, la Revolució de Vellut de Václav Havel i els seus companys va retornar la democràcia al Castell. Finalment, l'1 de gener del 1993 –lluny ja del malefici del calendari–, els txecs i els eslovacs es van separar amicalment, formant dues repúbliques independents.

Qui haja tingut ocasió d'assistir personalment als últims episodis d'aquest relat pot considerar-se afortunat. És el meu cas i també el de Jordi Romeu, l'autor d'*El calze*, que arriba a Praga com a turista

EL CALZE
JORDI ROMEU
EDICIONS TRES I
QUATRE
142 PÀG. / 15 €

l'agost del 1989 i després hi torna el 1996, i comprova l'enorme transformació suscitada pel final del règim estalinista. M'ha fet gràcia llegir la primera part d'aquest llibre perquè m'hi veia retratat amb un detallisme sorprenent. Moltes de les experiències que hi conta Romeu –la Praga a l'hora del final del comunisme, l'estada a l'Hotel Internacional, la visita al restaurant *U Kalicha* (*El calze* a què fa referència el títol del volum)– em retrotrauen al meu propi relat al dietari *Les hores fecundes* (Bromera, 2002).

Supose que tot és una mera coincidència. Romeu, fet i fet, va tindre el privilegi –com ens va passar a tants– de conèixer Txecoslovàquia abans i després de l'adveniment de la democràcia actual. El reguitzell de personatges reals o ficticis que poblen el seu text són els imprescindibles per al cas: per un costat, el soldat Svejek, la immortal creació de Jaroslav Hašek; per un altre, Bohumil Hrabal o Mi-

lan Kundera, les glòries literàries més òbvies de les lletres txeques del segle XX. El seu text, però, que comença sent una evocació d'aquell país auroral dels anys 90, s'endinsa després en una reflexió paneuropea –passant pels costums prostibularis de Vilafranca del Penedès, per exemple– que amalgama Joseph Roth amb Miquel Llor, Gustave Flaubert amb Orhan Pamuk, i Tolstoi amb Czesław Miłosz.

És una llàstima que el text de Jordi Romeu no tinga més tensió literària (al capdavall, no són les idees que vehicula sinó l'estil el que fa perdurable un assaig). Així i tot, *El calze* es llegeix bé, sobretot quan evoca figures entranyables com la de Tomàs Pàmies (a qui la seva filla Teresa va dedicar *Testament a Praga*). Una part del cor de tots està també soterrat en aquell petit cementiri jueu amb les tombes amuntegades, al bell mig de la capital europea més bella que jo haja conegut mai. ♦♦